

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет романської філології і перекладу
Кафедра іспанської і новогрецької філології та перекладу**

Допущено до захисту

«__» _____ року

Завідувач кафедри

_____ *Олена Залєснова*

КУРСОВА РОБОТА

з перекладознавства на тему:

**«“Хибні друзі перекладача” в контексті сучасних підходів до інтерпретації
феномену міжмовної омонімії»**

Студентки групи МЛі04-20

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.051 Романські мови і літератури
(переклад включно), перша – іспанська

Освітня програма Іспанська мова і література,

друга іноземна мова, переклад

Муравйової Дар’ї Сергіївни

Науковий керівник:

Кандидат філологічних наук,

доцент Бокова П.М.

Чотирибальна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії:

АНОТАЦІЯ

Робота на тему **«“Хибні друзі перекладача” в контексті сучасних підходів до інтерпретації феномену міжмовної омонімії»** присвячена дослідженню явища міжмовних аналогізмів в межах іспанської та української мов та їхнього впливу на процес перекладу.

«Хибні друзі перекладача» — складова лексичного запасу будь-якої мови світу. В галузі перекладознавства ця специфічна лексична категорія вимагає від фахівця особливої уваги, так як через схожість своєї графічної та фонетичної форми уподібнюється до інших слів, утворюючи фальшиві асоціації. «Хибні друзі», або міжмовні аналогізми, є одним з найпроблематичніших типів лексики в інтерпретуванні мовцями та є потенційною «загрозою» для здійснення коректного перекладу.

Робота охоплює питання феномену міжмовної омонімії комплексно. Передусім, розглянуто його теоретичну складову: підхід до явища омонімії у перекладознавстві, як та за якими факторами лінгвісти класифікують «хибних друзів», причини виникнення міжмовних аналогізмів, проблеми та потенційні труднощі у роботі з псевдоеквівалентною лексикою.

Окрім наведених теоретичних засад феномену міжмовної омонімії, здійснено детальний аналіз практичної складової явища, який було спрямовано на дослідження і застосування можливих перекладацьких прийомів у роботі з псевдоеквівалентною лексикою. У результаті, наведено і проаналізовано низку прикладів вживання та інтерпретування найпоширеніших «хибних друзів перекладача» іспаномовного соціально-політичного дискурсу та варіанти їх коректного адаптування українською мовою.

Ключові слова: «хибні друзі перекладача», міжмовний аналогізм, міжмовна омонімія, хибні когнати, дублети, мовні універсалиї, псевдоінтернаціоналізми, псевдоеквівалентна лексика, омонімія національних варіантів, лексичні прийоми перекладу.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ «ХИБНИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА» В СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	6
1.1 Мовне явище «хибні друзі перекладача» або «міжмовна омонімія» в теорії перекладу та причини його виникнення.....	6
1.2 Класифікація «хибних друзів перекладача»	12
1.3 Проблеми перекладу міжмовних омонімів	16
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕКЛАД МІЖМОВНИХ ОМОНІМІВ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ.....	21
2.1 Види перетворення при перекладі. Лексичні прийоми перекладу.....	21
2.2 Транскрипція/транслітерація, калькування.....	22
2.3 Наближений (уподібнюючий) переклад.....	25
2.4 Описовий (роз'яснювальний) переклад.....	28
Висновки до розділу 2	30
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	36
ДОДАТОК.....	37

ВСТУП

Мова — це невід’ємний інструмент людської комунікації, що прагне до постійного самозбагачення. Однак, цей процес відбувається не лише завдяки власним ресурсам.

У безперервному русі лексичного ресурсу мови, за різних причин виникає проблема аналогій. Подібність фонетичної та графічної форми є однією з основних причин формування хибних асоціацій, що вводить в оману навіть досвідчених мовців. Це явище провокує як незначні неточності у перекладі, так і доволі суттєві похибки, які впливають на коректність передачі змісту іншою мовою. В такому випадку, маємо справу з «хибними друзями перекладача» — специфічною лексикою, якій притаманна особлива семантична природа.

Станом на сьогоднішній день феномен міжмовної омонімії продовжує бути одним з перспективних напрямів не тільки у лінгвістичній, але і в перекладознавчій царині. Однак, вивчення цього питання в рамках іспано-українського контексту досі залишається без достатньої уваги філологів. Тому, **актуальність** даного дослідження сформована потребою у здійсненні детального аналізу феномену саме на основі цих мов, визначаючи найхарактерніші прояви та вплив на їх структуру і безпосередньо на процес перекладу.

Мета дослідження: здійснити аналіз функціонування міжмовних аналогізмів в межах досліджуваних мов — іспанської та української, що базуватиметься на сучасному іспаномовному соціально-політичному дискурсі, та сформувані підходи і прийоми для перекладу «хибних друзів перекладача».

Таким чином, ключовими **завданнями** для досягнення вказаної мети дослідження будуть:

1. Описати найважливіші аспекти теоретичних засад феномену.
2. Дослідити специфічну семантичну природу «хибних друзів перекладача».
3. Визначити проблематичні риси псевдоевівалентної лексики та їх вплив на процес перекладу.

4. Проаналізувати вживання даної лексики у сучасному соціально-політичному дискурсі Іспанії.
5. Сформувати способи та підходи до перекладу міжмовних аналогізмів українською мовою.

Об'єкт дослідження: «хибні друзі перекладача» у сучасному іспаномовному соціально-політичному дискурсі і підходи до їх перекладу українською мовою.

Предмет дослідження: особливості семантичної структури; вплив стилістичної складової на перекладацький аспект у роботі з міжмовними аналогізмами; види лексичних трансформацій при перекладі «хибних друзів» українською мовою у публіцистичному дискурсі.

Методи дослідження: за допомогою декриптивного методу описано основні теоретичні засади явища міжмовної омонімії. Методом зіставного аналізу досліджено семантичні розходження у значеннях конкретних прикладів омонімічних пар, а також наведено семантичний розвиток окремих понять. Трансформаційним методом було досліджено варіативність значень «хибного друга перекладача» в залежності від прагматичної складової його вживання та її вплив на перекладацький аспект.

Матеріал дослідження було відібрано методом суцільної вибірки з сучасних іспаномовних онлайн-газет і новинних ресурсів: Diario de Mallorca, El Español, El Mundo, El País, El Periódico de España, Las Provincias, LA Times та ін. Загалом було досліджено 20 текстових фрагментів, що містили псевдоеквівалентну лексику.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків роботи, двох списків використаних джерел і одного додатку.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОБЛЕМИ «ХИБНИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА» В СУЧАСНОМУ
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1. Мовне явище «хибні друзі перекладача» або «міжмовна омонімія» в теорії перекладу та причини його виникнення

Виникнення і впровадження у лінгвістичний дискурс такого поняття як «хибні друзі» перекладача, або ж *falsos amigos o cognados de traductor*, бере початок у науковій праці двох французьких лінгвістів М. Кесслера та Ж. Дероккіньї під назвою «Les Faux Amis, ou les Trahisons du Vocabulaire Anglais (Conseils aux traducteurs)», випущеної в 1928 році. З моменту публікації, дане поняття набуло поширення й укорінилося в лінгвістичній термінології, ставши особливим предметом досліджень багатьох науковців [19]. Серед них варто виділити таких іноземних й вітчизняних лінгвістів: Ж. Віне, Ж. Дарбельне, П. Ч. Домінгез, Акуленко В., Будагов Р., Фокін С., Флорін С. і Влахов С., Виноградов В., Муравйов В., Готліб К. та ін.

Однак, до даного терміну звертаються далеко не усі лінгвісти. Деякі не вважають доречним застосування даної назви у лінгвістичній термінології, тож для опису явища «хибних друзів» перекладача схильні застосовувати такі терміни, як «міжмовний аналогізм» або «псевдоеквівалент», що в іспаномовній термінології закріпилося як “*falsos cognados*”, “*falsas analogías/equivalencias*” чи “*palabras heterosemánticas*” [19].

Виникнення феномену псевдоеквівалентної лексики безпосередньо пов'язане із явищем омонімії. Визначення даного терміну в словнику лінгвістичних термінів Голяничя М. подається так: «омонімія (від гр. *homos* “однаковий” і *опута* “ім’я”; однойменність) — це слова або їх окремі граматичні форми, (...), що при однаковому звучанні або написанні мають абсолютно різні значення» [3; с. 147].

Очевидно, слова, що належать до одного омонімічного ряду не мають ні спільних елементів смислу — сем, ні спільних асоціативних зв'язків. Необхідно виділити, що феномен омонімії не є тотожним явищу багатозначності, або ж полісемії, при яких все ж існує певний центральний концепт, навколо якого можна об'єднати ряд поданих понять. Звісно ж, слову необов'язково бути моносемічним, проте при знаходженні в омонімічному ряді воно буде базуватися лише на однаковості звучання, не маючи ніяких семантичних співпадінь, як от *ключ* (від дверного замка) і *ключ* (джерела) [9; с. 198].

У підручнику із мовознавства Кочерган М. П. також наводить класифікацію слів-омонімів за ступенем збігу, а саме:

1. Повні, або абсолютні (*homónimos completos/absolutos*) — такі, що мають стовідсотковий збіг за формою (звуковою/письмовою), тобто є ідентичними навіть при відмінюванні і належать до одної частини мови (наприклад, *коса (зачіска)* — *коса (знаряддя праці)*; *ключ (джерела)* — *ключ (від дверей)*, *mula (mula hembra)* — *mula (juego infantil)*) [9; с. 199];
2. Неповні, або часткові (*homónimos parciales*) — ті, що зазвичай повністю співпадають у своїй початковій формі, проте при відмінюванні форми не збігаються (*образ (обличчя)* — *образ (ікона, лик)*) в родовому відмінку однини матимуть різні закінчення: *образа, образу* [9; с. 199].

Крім цього, беручи до уваги граматичний аспект, у іспанській мові неповними омонімами можна назвати й такі слова, що, протилежно до повних, належать до різних частин мови, як-от дієслово/іменник (*mate* (del verbo “matar”) — *mate* (una hierba); *vaya* (del verbo “ir”) — *baya* (tipo de fruto), прикметник/іменник (*arrocero* — adj. *de arroz*, sust. *descarado*), вигук/іменник (*percha* — sust. *colgador*, interj. *¡que no!*). Зрідка трапляються й випадки співпадіння усіх трьох частин мови: *bacán* — прикм. *excelente* (Куба/Еквадор), ім. *derrochador* (Аргентина/Уругвай), вигук *¡por supuesto!*). Прикладами таких співпадінь зазвичай є слова, що відносяться до так званої *homonimia intervariante*,

як зазначає Фірсова Н., що є національними варіантами у різних іспаномовних країнах [25].

Явище варіативної омонімії являє собою окрему об'ємну тему для лінгвістичних досліджень, вивченням якої безпосередньо або опосередковано займалися Степанов Г., Фірсова Н., Билінкіна М., Карденас М. та ін. Проте, важливим аспектом у класифікації омонімії національних варіантів є розгляд тільки таких лексичних одиниць, що не утворюють полісемічний ряд слів, тобто не мають спільних семантичних зв'язків, а співпадають тільки за формою [25]. В цьому і полягає специфіка і складність визначення даного явища.

Отже, можна помітити, що омонімія — явище без наявних очевидних та чітко окреслених «кордонів». Виходячи з даної точки зору, у доповнення до однойменного терміну прийнято виділяти такі поняття, як *внутрішньомовна* та *міжмовна омонімія*. До цього списку також варто додати й термін «омонімія національних варіантів», наведений вище.

Однак, розглянемо явище омонімії детальніше на безпосередньому прикладі української та іспанської мов. В обох, у межах даного концепту виокремлюють й інші, проте важливі, дотичні до нього поняття. Зокрема, варто звернути увагу на такі:

1. Омофони — різні слова, що відрізняються графічною формою, але вимовляються однаково (рос. *пруд* — укр. *прут*; укр. *Лев* (чол. ім'я) — *лев* (тварина); *Роман* — *роман*; укр. *плести* — *плисти*; фр. *chère* — *chair*, *pot* — *peau*, *mer* — *mère*; англ. *write* — *right*, *hear* — *here*, *hair* — *hare*; рос. *луг* — *лук*). Як зазначає Грищенко А. П., в українській мові омофони зустрічаються рідше, ніж в мовах із більш традиційною орфографією, як-от французькій, російській мовах та, здебільшого, в англійській [4; с. 66]. З іспанської наведемо такі приклади: *e* — *he*, *baca* — *vaca*, *echo* — *hecho*, *hojear* — *ojeear*, *abría* — *habría*, *sust. cura* — *cura* (del verbo *curar*).
2. Омографи — це слова, максимально схожі за своєю графічною формою, проте часто різняться за вимовою (відмінність у позиції наголошеного складу). В іспанській мові співпадіння зазвичай стається в обох

випадках: і за графічною, і за звуковою формою [32]. Наприклад, *vino* (del verbo “venir”) та *vino* (la bebida), *cobra* (serpiente) — *cobra* (del verbo “cobrar”). Вищенаведені омпари є доволі типовими для даної мови. З іншого боку, враховуючи притаманні українській мові риси, таке поняття пов’язане здебільшого із відмінністю у позиції наголошеного складу: *дорóга* — *дорогá*, *зáмок* — *замóк*, *пóтяг* — *потяг*, *áтлас* — *атлáс*, *óрган* — *оргáн* тощо [9; с. 200-201].

Крім вищенаведених підвидів у класифікації омонімічних слів, виокремлюють і таке поняття, як «омоформи» — різні слова, що при вживанні збігаються тільки в певних своїх формах, як-от *мати* (дієслово) — *мати* (матір), *мило* (прислівник) — *мило* (іменник), *три* (числівник) — *три* (терти), *ніс* (нести) — *ніс* (іменник), *віз* (везти) — *віз* (іменник) [9; с. 200]. Враховуючи специфіку структури нашої мови, таких прикладів існує безліч, а помічаємо ми їх в повсякденні дуже часто.

Отже, продовжуючи аналіз досліджуваного феномену, основну увагу варто спрямувати на систематизуванні явища із врахуванням його проявів та розповсюдження у окремих мовах. За даною ознакою, виділяють внутрішньомовну та міжмовну омонімію. Остання, що є нашим основним об’єктом дослідження, є головним джерелом феномену так званих «хибних друзів» перекладача.

У випадку міжмовної омонімії, дане явище прослідковується найвиразніше у близьких за спорідненістю мовах, однак нерідко зустрічається і в мало чи взагалі неспоріднених. Присутність цього феномену у близькоспоріднених мовах є набагато частішою, так як, природньо, такі мови знаходяться у тісному контакті та за фонетичною ознакою кардинально не різняться між собою. До прикладу, мови країн-сусідок: українська та білоруська, російська чи польська мови. Або ж, як було наведено раніше, особливим випадком вважають численні національні варіанти іспанської мови, що, в певному сенсі, набувають власної ідентичності і розвиваються один незалежно від іншого. Хоча й це явище набуло окремої назви — омонімія національних варіантів [25].

Крім цього, варто пам'ятати, що є білінгвальні країни, в яких обидві мови (одна з яких нерідко має перевагу у вжитку) кожного дня «стикаються» одна з одною, перемішуючи між собою форми та сенси. Беручи до прикладу Україну, в якій велика частина — білінгвальна, то, дійсно, проблема «хибних друзів» в даному випадку набуває неабиякої важливості та актуальності, тому що чимало слів не лише схожі за звучанням, а й за своїм лексичним значенням, що нерідко призводить до проблем їх інтерпретації. Варто відзначити, що приклади омонімії віднаходять навіть у зовсім віддалених за спорідненістю мовами, як-от китайської й української, дослідження походжень яких привертає увагу багатьох лінгвістів і сьогодні [16].

Міжмовна омонімія — розповсюджене явище. Як було наведено вище, мовні співпадіння спостерігаються у найрізноманітніших випадках, приклади яких ми зустрічаємо у схожих чи зовсім віддалених мовах. Отже, традиційно ці слова класифікують таким чином [12]:

1. Ті, що збігаються як за звучанням, так і за формою написання: ісп. *papa* (у знач. *patata* о *tontería*) — укр. *nana*; ісп. *cara* (обличчя) — укр. *кара*; ісп. *cava* (вино) — укр. *кава*; ісп. *capital* (столиця) — укр. *капітал*; ісп. *baba* (слина) — укр. *баба*; ісп. *piano* (фортепіано) — укр. *п'яно*; ісп. *pie* (нога) — укр. *п'є*; ісп. *ser* (бути) — укр. *сер*; ісп. *balón* (м'яч) — укр. *балон*; ісп. *pan* (хліб) — укр. *пан*; ісп. *colina* (пагорб) — укр. *коліна*; ісп. *banda* (стрічка, гурт) — укр. *банда*; ісп. *paz* (мир, спокій) — укр. *нас*; ісп. *mayor* (старший) — укр. *майор*; ісп. *charca* (водоймище) — укр. *чарка*; ісп. *palma* (долоня) — укр. *пальма*;
2. Ті, що різняться у фонетичному плані, насамперед — наголошеним складом: ісп. *plato* (страва) — укр. *плато́*; ісп. *la osa* (ведмедиця) — укр. *оса́*; ісп. *la vela* (свічка) — укр. *велá*; ісп. *la cosa* (річ) — укр. *косá*; ісп. *rica* (багата) — укр. *ріка́*; ісп. *grabar* (записувати) — укр. *граба́р*; ісп. *loza* (фаянс) — укр. *лоза́*;
3. Ті, що мають графічно-фонетичні розбіжності: ісп. *autómata* (автомат у знач. «робот/автоматичний механізм») — укр. *автомат* (зброя); англ. *magazine* (журнал) — укр. *магазин*; ісп. *mosquito* (комар) — укр. *москіт*;

Цікавим є суміжний із попереднім, проте і доволі непересічний — феномен міжмовної енантіосемії. Енантіосемія зустрічається вкрай рідко, хоча й існує як в межах однієї, так і декількох мов: в межах слов'янської мовної групи цей феномен розкривається найяскравіше. Її концепт полягає у особливому комбінуванні двох явищ — антонімії та омонімії, продукуючи в результаті подвійні, зовсім не схожі або протилежні між собою значення окремих пар слів. Основним недоліком, притаманним енантіосемії, вважають її непродуктивний характер та створення вагоміших перешкод у сприйнятті та відтворенні мовного повідомлення, ніж омонімія, внаслідок чого мова прагне до «витіснення» таких пар [18, с. 207-211].

Отже, наведемо декілька найбільш типових та показових прикладів «хибних друзів» у контексті міжмовної енантіосемії: польськ. *uroda* — укр. *краса*; чес. *ovoce* — укр. *фрукти*; пол. *kryminalista* (зловмисник) — укр. *криміналіст*; англ. *absolutely* (так, безумовно) — пол. *absolutnie* (ні, ні в якому випадку); болг. *вредность* — укр. *цінність*; пол. *woń* — укр. *аромат*; словац. *bezceply* — укр. *нецінний, нічого не вартий*; пол. *zarotniec* — укр. *забути* [18, с. 209].

Однак, для найкращого висвітлення питання міжмовної омонімії слід виокремити причини виникнення таких слів. Сучасні лінгвісти традиційно виділяють 2 ключових фактора:

1. Випадкові збіги (*FA por casualidad*) — зазвичай продуковані схожістю звучання, тобто фонетична форма омпари практично збігається, та при цьому є семантично необґрунтованими, так як в більшості випадків не мають нічого спільного за денотативним аспектом [22; с. 75]. Прикладом можуть слугувати вже наведені раніше фальшиві дублети: ісп. *baba* (*слина*)/баба; ісп. *papa* (*картопля*)/папа; ісп. *lava* (від “*lavar*” — *мити*)/лава; англ. *van* (*фургон*)/ісп. *van* (від “*ir*” — *йти*) тощо.
2. За співпадінням форм (*FA por coincidencias*) — дані збіги, до прикладу, можуть стосуватися слів, чия схожість є семантично обумовленою, таких, що пов'язані між собою логічно. Інакше кажучи, в деяких зі своїх

денотацій — збігаються або наближаються, тоді як решта значень можуть бути абсолютно різними [20].

Наведемо такі приклади: англ. *lecture* (лекція)/ісп. *lectura* (читання); англ. *discussion* (обговорення)/ісп. *discusión* (сварка, суперечка); англ. *deception* (обман)/ ісп. *decepción* (розчарування); ісп. *proposición*/укр. *пропозиція*/англ. *proposition*.

1.2 Класифікація «хибних друзів перекладача»

Міжмовні аналогізми або ж, як традиційно називають їх «фальшивими друзями» перекладача, хибними когнатами чи «словами-двійниками», займають досить важливе місце у лексичній структурі будь-якої мови. З огляду на актуальність та поширеність явища хибної аналогії як в межах однієї, так і декількох мов, було створено умовну класифікацію, що ґрунтується безпосередньо на походженні лексичної одиниці — її етимології. Варто підкреслити, що із плином часу слово, наявне, до прикладу, в англійській, французькій чи іспанській мовах (в тих випадках, якщо в обох воно має однакову етимологію), в результаті може розвивати зовсім різні значення [15; с. 193].

На прикладі прикметникових аналогізмів, науковиця М. Гайєн виділяє такі дві об'ємні групи міжмовних аналогізмів:

1. **«Хибні друзі» з різною етимологією** (сюди включають семантичних «хибних друзів» та тих, що співпали за омонімічним фактором) — це ті слова, яких часто помилково приймають за «родичів». Через їхню форму нам здається, що вони мають ідентичне походження. До прикладу, коли те чи інше слово, що є у рідній мові мовця, зустрічається в будь-якій іноземній, на думку йому автоматично приходиться помилковий переклад за власною, сформованою раніше асоціацією [26]. Дослідниця М. Гайєн зазначає, що у близькоспоріднених італійської та іспанської слова *ninguno/nessuno* не мають збігу за етимологією, хоча й обидва походять з латини [26]. Вони генерують різні лексичні значення

в залежності від контексту. Таким чином, італійське *nessuno* може означати “*cualquier/algún*” у питальних реченнях [26].

Окрім основного значення, *ninguno* в іспанській мові може вживатися в якості неозначеного артикля та набувати позитивного забарвлення на відміну від італійського відповідника, означаючи *un/todo/cualquier*: “*es el gesto más noble que ninguna persona puede hacer*” [26].

2. «Хибні друзі» з однаковою етимологією. Такі слова додатково поділяють на 3 умовні підгрупи: абсолютні/чисті або *falsos amigos puros*, часткові — *falsos amigos parciales*, та нечисті або *falsos amigos impuros* [26].

До чистих «хибних друзів» належать ті, що, маючи ідентичну етимологію та форму (або сильний збіг за формою), зовсім не мають нічого спільного у значенні, яскраво демонструючи відмінності у семантиці [26]. Зазвичай, саме такі пари міжмовних аналогізмів вводять мовців-початківців в оману, так як вибудовують хибні асоціації.

Однак, абсолютні «хибні друзі» в більшості випадків є доволі показовими й чітко окресленими прикладами, що їх без перешкод запам'ятовують мовці та надалі уникають проблем із першочерговим сприйняттям і їх подальшим перекладом [26]. Отже, до прикладу наведемо такі слова: англ. *exit* (вихід) — ісп. *éxito* (успіх); англ. *mark* (позначка, знак) — ісп. *marca* (марка, бренд); англ. *grab* (схопити) — ісп. *grabar* (записувати); англ. *large* (великий) — ісп. *largo* (довгий); англ. *pan* (сковорідка) — ісп. *pan* (хліб); англ. *parcel* (посилка) — ісп. *parcela* (ділянка); англ. *parade* (парад) — ісп. *parada* (зупинка) [31].

Часткові ж «хибні друзі», зазвичай, не мають таких значних семантичних відмінностей: за значенням вони доволі схожі, проте все ж таки не ідентичні. Як зазначає М. Гайєн, *los falsos amigos parciales* — найчисленніша група етимологічно споріднених аналогізмів [26]. Однак, вона являє собою і найбільшу складність для перекладача в силу своєї поширеності.

Варто відзначити, що одну з ключових ролей відіграватиме контекст вживання певного «хибного друга», так як в залежності від нього мовець знатиме, чи відбудеться зміна значення, чи ні: слово може бути вжите у

переносному значенні або ж у нетрадиційному для нього контексті, наприклад, у науковому дискурсі в якості спеціалізованої лексики [26].

Хоча й значення часткових міжмовних аналогізмів можуть бути настільки схожими, що в окремих випадках вважатимуться навіть синонімічними, маємо слідкувати за тим, чи коректним є вживання аналогізму у певному контексті. З огляду на це, в межах вищеназваної категорії М. Гайєн ділить «хибних друзів» на такі підгрупи: власне часткові; часткові, що вживаються в переносному значенні; часткові, що вживаються у науковому дискурсі; часткові, що часто мають інше для себе застосування [26].

Дослідниця наводить низку прикладів часткових міжмовних аналогізмів в іспанській та італійській мовах, а саме: *largo*: в іспанському варіанті присутня варіативність у значенні слова (італ. *Largo* відповідає іспанському *ancho* і *amplio*). Іншим прикладом, що наводить М. Гайєн, є *filisteo*: в обох мовах слово означатиме «філістимлянин, або народ, що населяв Палестину», а в переносному значенні змістові характерні певні нюанси (в ісп. мові *una persona filisteo* — педант, в італ. — огрядна й висока людина) [26].

Насамкінець, завершуватиме дану класифікацію окрема група міжмовних аналогізмів з однаковою етимологією — так звані нечисті «хибні друзі». Передусім, цей підвид сформовано численними запозиченнями (*préstamos lingüísticos*), словами-дублетами (*dobletes*) та міжмовними омонімами (*homónimos interlingüísticos*) [26].

Група є об'ємною, та, в той самий час, доволі проблематичною: зіткнення з такими словами нерідко провокує безліч труднощів у роботі перекладача в силу своєї поширеності. Основною складністю є їх вагома, практично нерозрізненна схожість між собою, яку вловити недосвідченому фахівцю непросто. На перший погляд, такі слова та словосполучення видаються еквівалентними або ж ідентичними, проте, зазвичай, мають різне забарвлення, тож ці аналогії нерідко виявляються хибними. З огляду на культурні особливості народу, безперечним є факт того, що вони залишають свій власний, унікальний відбиток на мові, та, відповідно, і на лексичній складовій [26]. Отже,

перекладачеві необхідно враховувати найдрібніші деталі, аби здійснити максимально коректний переклад.

Як зазначає М. Гайєн, прикладом «нечистого хибного друга» може слугувати італійське й іспанське *bello*, значення якого в обох мовах видається нам приблизно однаковим на перший погляд. Однак, в першому випадку, італійське слово набуло широкого вжитку та належить до загальноприйнятої лексики, тоді як у іспанській воно вважається лексичною одиницею високого стилю та притаманне безпосередньо літературній (книжній) мові. Тому, враховуючи реєстр і стиль мовлення, вживання слова може стати помилковим: у розмовному стилі *bello*, наприклад, не є коректним. Замість нього варто вжити такі слова, як “*bonito/hermoso*” [26].

Звісно, не слід класифікувати настільки об’ємну групу як «хибні друзі» чи псевдоеквівалентні слова ізольовано, враховуючи тільки фактор походження. Виділяють велику кількість інших категорій, з-поміж яких основними є: «хибні друзі», що різняться за родом слова; ті, що мають орфографічні розбіжності; абсолютні та часткові. Крім цього, до окремої категорії можна віднести так звані псевдоінтернаціоналізми, характерною групою яких є слова, чий корені мають переважно латинське чи грецьке походження [36].

Ч. Домінгез в своїй класифікації міжмовних аналогізмів схильний виокремлювати такі 2 ключові категорії: випадкові «хибні друзі» або ті, що виникли за випадковим збігом (*falsos amigos por casualidad*) та семантичні «хибні друзі» (*falsos amigos semánticos*). Псевдоналогізми, продуковані випадково, етимологічно не мають нічого спільного — також їх називають міжмовними омонімами, як було наведено вище. Їх єдина спільна риса — це графічно-фонетична схожість або повний збіг форми [20].

Семантичні ж, навпаки, мають спільне походження і присутні у 2 та більше мовах, найчастіше — близькоспоріднених, наприклад, романської мовної групи. В свою чергу, групу семантичних ХД ділять на повні або абсолютні (тобто такі, що зовсім розходяться у значеннях), та часткові (що представляють як схожості, так і відмінності в залежності від контексту) [21; с. 1112-1113].

1.3 Проблеми перекладу міжмовних омонімів

«Хибні друзі» перекладача існують в межах вокабуляру будь-якої мови та являються специфічними словами, що вибудовують навколо себе фальшиві та оманливі асоціації, при цьому створюючи перекладачеві низку певних труднощів у процесі їх інтерпретації. У результаті довгої дослідницької роботи лінгвісти змогли виділити конкретні недоліки та проблеми, що їх провокує міжмовна омонімія як в плані традуктології, так і в ширшому, лінгвістичному аспекті. В залежності від того, зустрічається вона в межах однієї чи більше мов, створюються різні перепони для її коректного трактування, а, отже, й перекладу таких слів.

Суспільство, як, відповідно, і мова, знаходиться у процесі постійного розвитку, тому очевидним є факт її безперервного «оновлення» форм, понять і сигніфікатів, та, як наслідок, наповнення її новими лексичними одиницями, часто — інтернаціонального походження. Однак, нерідко трапляються і особливі випадки, які виділяються особливою підступністю серед «хибних друзів» — псевдоінтернаціональна лексика. Безумовно, одним із ключових аспектів проблематики феномену міжмовних аналогізмів є їх специфічна природа. З огляду на цю специфіку можна помітити, що такі псевдодублети іншомовного походження, які мімікують під інтернаціоналізми — один з основних джерел виникнення «хибних друзів» [10].

Окрім візуальних та фонетичних співпадінь, створюється й ілюзія того, що, хоч слово і іншомовного походження, однак, завдяки постійній присутності інтернаціоналізмів у нашому щоденному лексиконі, сенс його попередньо вже здається зрозумілим. Одною з причин таких хибних асоціацій є ледь вловимі розбіжності між справжньою і фальшивою інтернаціональною лексикою. Проте, якщо інтернаціоналізм виявиться дійсно «фальшивим», його значення та подальший переклад, очевидно, втраять свою першопочаткову коректність. У процесі пошуку еквіваленту під час здійснення перекладу слід звертати особливу увагу на специфіку внутрішньої природи слів такого типу, так як вони можуть

бути потенційно фальшивими дублетами, або ж, кажучи конкретніше, псевдоінтернаціоналізмами, лише у певних випадках їх вживання [30].

З огляду на перелічені вище фактори та актуальну мовну ситуацію, можемо помітити, що псевдоінтернаціональна лексика як продукт міжмовної омонімії з часом набуває тільки все більшого розповсюдження. Тому, важливість вірного трактування і перекладу «фальшивих друзів», або ж псевдоеквівалентів, лишається досить високою.

Що ж до інших, не менш істотних аспектів специфічної природи, та, безпосередньо, проблематики феномену «хибних друзів перекладача», варто розглянути особливості їх семантичної структури. В цьому випадку, важливу роль відіграватиме приналежність мови перекладу до певної мовної групи (як-от слов'янської, германської чи романської), так як основний масив її лексичного запасу спиратиметься насамперед на відповідну прамову, що є для неї ключовим джерелом у лексичному полі. Очевидно, що мова є «живим механізмом», не функціонуючим лише в чітко окреслених межах і правилах. Мови взаємодіють, тому лексика знаходиться у постійному процесі трансферування. Таким чином, слова, аналогічно атомам у молекулі, перетікають з однієї мови в іншу й навпаки — в українській мові нараховують близько 10% слів іншомовного походження, серед яких і латина [35; с. 191].

Проте, однакова етимологія не є запорукою полегшення задачі правильного перекладу. Доказом цього може слугувати білінгвічна мовна ситуація в Україні, що демонструє помітну семантичну різницю незважаючи на умови постійної й тісної мовної інтерференції і, переважно, спільне походження.

Нерідко в омопарах зустрічаються як незначні, так і суттєві диференції у семантичному значенні. Такі відмінності (зокрема найнепомітніші — ті, чії концепти не є двома різними поняттями, а схожими чи навіть такими, що у деяких зі значень демонструють явні співпадіння), більшою мірою, є однією з основних засад феномену «хибних друзів» [35].

З точки зору перекладознавчої теорії, лінгвісти виділяють такі поняття, як «часткова еквівалентність» та «псевдоеквівалентність». Як вказує Г. Верба, підґрунтям до цього, головним чином, є процеси семантичних зсувів або

зрушень. Це пояснюється рухомим, нестатичним характером семантичного поля: одні поняття зникають, інші — з'являються, набуваючи в мові широкого вжитку. До прикладу Г. Верба наводить слово *siniestro*: одне із його значень («лівий») занепало, тоді як інше («похмурий», «зловісний») в той самий час стає основною денотацією поняття [35; с. 190].

Псевдоінтернаціональні слова, як було наведено на початку підрозділу, в цьому плані є «найнебезпечнішою» категорією для перекладача. Універсальне на перший погляд поняття з великою ймовірністю може виявитися фальшивим, якщо буде вжите у некоректному слову контексті. Зазвичай, причинами набуття такої хибної еквівалентності являються зазначені вище «зсуви» у семантичному значенні слова, а саме — «звуження» та «розширення» денотативного плану, якими, безперечно, не маємо права випускати з уваги, здійснюючи переклад [27].

На думку С. Грейнджер, влучним до цього терміном є «партикуляризація» (конкретизація), раніше запропонований Ж. Віне і Ж. Дарбельне. Для демонстрації розглянемо наступні приклади: *profesor/професор* (в іспанському варіанті основною денотацією є «вчитель», тоді як «професор» зазвичай перекладають словом “*catedrático*”); *brutal/брутальний* (іспанське слово більшою мірою окреслюватиме поняття «жорстокий, грубий»); *falso/false* (англ. варіант можуть застосовувати як характеристику матеріальної речі у значенні «несправжній, підробний», тоді як іспанською саме слово *falsificado* краще передаватиме це поняття) [27, с. 109-113].

З іншого боку, на коректний переклад «фальшивого друга» суттєво впливає прагматичний аспект, а саме стилістичне забарвлення та контекст вживання. Важливу роль тут відіграють і особливості конотації слова, що неабияк різняться в кожній мові, так як це — продукт народу, складова культури, історії та менталітету. Таким чином, слід звертати особливу увагу на те, в якому значенні вжито поняття: очевидно, існують численні фразеологічні комбінації і сталі вирази, утворені словами такого типу. З огляду на їхній широкий семантичний спектр, вони нерідко є компонентами художніх засобів мовлення: метафор, метонімій, евфемізмів, складовими іроній тощо. Серед основних

джерел художніх фігур, утворених «хибними друзями перекладача», можливо виділити групу назв тварин [22].

Типовим є наступний приклад: ісп. *burro* (денотатом даного слова є «осел», проте його конотативне, переносне значення стосується характеристики людини — «дурень, невіглас, упертюх, нетямущий»). У сталих виразах може трактуватися так: *burro de carga (віл)* — *роботяга, працьовита людина*; *burro de reata* — *покірний, смиренний людина; пішак, недоріка* [1]; таке застосування має негативне, часто принизливе забарвлення.

Отже, перекладачеві важливо знатися на найтонших деталях не стільки іноземної мови, як її культурного підґрунтя, особливостей мовної традиції народу. У протилежному випадку, він потраплятиме у казусні ситуації, а переклад матиме велику кількість похибок та некоректний відтінок.

Висновки до розділу 1

Така специфічна лексика, як міжмовні омоніми є окремою та досить вагомою категорією, що слугує об'єктом досліджень багатьох сучасних лінгвістів. Ними було сформовано умовну класифікацію «хибних друзів», в основі якої передусім знаходиться фактор етимології слова. Крім цього, було зазначено той факт, що основний масив міжмовних аналогізмів — це слова грецького або латинського походження, які у лінгвістичній термінології отримали назву «псевдоінтернаціоналізми».

В межах певної мови, «хибні друзі перекладача» можуть провокувати деякі зрушення у її семантичному плані. Наслідком цього відбуваються зміни у значенні слова — як доволі суттєві, так і практично невліпові, що є часто непомітними «неозброєному окові» недосвідченого мовця. До того ж, міжмовні аналогізми нерідко бувають досить близькими за значенням поняттями, однак деякі з їх денотатів — розходяться, що і створює нюанси у процесі їх відтворення іншою мовою.

Одним із факторів, безпосередньо пов'язаних з цим, є прагматичний аспект, а саме контекст вживання та стилістичне забарвлення. У результаті,

слова, що вибудовують фальшиві асоціації та яким притаманна багатозначність і подібність за формою, є однією з причин виникнення похибок у відтворенні змісту в процесі перекладу.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕКЛАД МІЖМОВНИХ ОМОНІМІВ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

2.1 Види перетворення при перекладі. Лексичні прийоми перекладу

Винятковість феномену міжмовної омонімії у лінгвістиці є безперечною, однак перекладацький аспект фальшивих аналогізмів являє собою не менш цікаву й об'ємну тему для дослідження. У першому розділі було виділено низку особливостей, що стосуються теоретичного змісту явища, на основі яких формуватимемо практичний підхід до роботи з «хибними друзями».

Оскільки вони відомі своїм оманливим «маскуванням», то критерієм, що викликає найбільшу складність і спантеличення, вважається влучність підбору еквіваленту (з врахуванням контексту та наданого йому відповідного стилістичного відтінку). Інакше кажучи, перед перекладачем постає непросте завдання — зуміти якнайкраще адаптувати свій переклад враховуючи усі можливі мовні і культурні аспекти.

Маючи справу з міжмовними омонімами, досвідчений спеціаліст, безумовно, уникає методу буквального перекладу. Поясненням такого підходу є те, що даний спосіб однією з першочергових причин банальних помилок, що їх допускають люди, які тільки-но починають вивчати іноземну мову. Основний нюанс полягає у тому, що «хибний друг» нерідко розкривається по-різному в залежності від того, яке прагматичне забарвлення або оцінку йому було надано: чи то його вжито у прямому або переносному значенні, чи то він є евфемізмом, складовою якогось сталого виразу або фразеологізму, в яких він може набувати доволі неочікуваних для мовця значень [23; с. 1838-1847].

Для демонстрування цієї різниці найчастіше наводять загальноживані слова, як-от прикметник “*blanco*”, значення якого повністю залежить від прагматичного аспекту — контексту та мовленнєвої ситуації, адже дане слово, як і переважна більшість «хибних друзів», є полісемічним. Отже, до прикладу наведемо різноманітні варіанти його вживання: *blanco* — білий; *un blanco* —

мішень (ціль); dar carta blanca — дати повну свободу дій тощо [1]. Можна помітити, що мовцєві, очевидно, є вкрай необхідними навички розуміння прагматики тексту, контекстуальності, так як це — запорука вдало здійсненого перекладу.

Традиційно, об'єктом плутанини є слова, що належать до об'ємного пласту інтернаціональної лексики, які ми, здійснюючи переклад, нерідко схильні приймати за мовні універсалиї, наявні і в мові оригіналу, і в мові перекладу. Разом з тим, ця лексична категорія, як було зазначено в розділі 1, провокує певні нюанси у перекладі, бо існують як істинні, так і псевдоеквівалентні одиниці, які в свою чергу потребують застосування певних лексичних трансформацій.

Отже, щоб досягти максимально коректної та адекватної передачі змісту викладу, маємо обрати вірний прийом перекладу. Т. Кияк відзначає низку видів перетворень, серед яких превалюють наступні лексичні трансформації:

1. транслітерація або транскрипція
2. модуляція
3. генералізація та конкретизація
4. калькування
5. описовий (перифрастичний) переклад.

Іноді, за необхідності, застосовують такі види трансформацій, як заміна, перестановка (транспозиція) та антонімічний переклад [8, с. 144].

З метою проведення дослідження явища «фальшивих друзів перекладача» у практичному розділі роботи, для аналізу було відібрано матеріали публіцистичного стилю з сучасних іспаномовних газет і новинних ресурсів, таких, як: ABC, BBC España, El País, El Mundo, La Vanguardia, LA Times, El Diario de Mallorca тощо.

2.2 Транскрипція/транслітерація, калькування

Популярним перекладацьким прийомом у роботі з «хибними друзями» є транскрипція або транслітерація, який тісно пов'язується з методом калькування. Суттю цього виду перетворення є максимально наближене відтворення графічної

чи звукової форми одиниці, із застосуванням букв мови, на яку здійснюється переклад: використання зумовлене необхідністю буквально передати специфічну лексичну одиницю, що не має відповідного еквіваленту, наприклад, власну назву або екзотизм [8, с. 144].

Прийом калькування являє собою спосіб перекладу слова чи словосполучення, що передає не тільки значення, а й зберігає та відтворює його структуру мовою перекладу. Шляхом калькування можуть перекладати сталі вирази й запозичені кліше, замінюючи його елементи іншомовними відповідниками [8, с. 146].

До того ж, слід зазначити, що, як калькування, так і транскрипцію (транслітерацію) відносять до основних прийомів буквального перекладу, тому що це — засоби, що не продукують суттєвих змін семантичного плану або ж роблять це частково. Вони є оптимальним способом передачі слів специфічного вжитку або реалій конкретної мови, та які в подальшому нерідко «укорінюються» у її лексичному складі, набуваючи статусу запозичень, як було наведено вище [8, с. 143-146].

Окремо слід підкреслити групу офіційних назв посад, органів влади, політичних термінів, що їх перекладають за вже фіксованими, традиційно вживаними кальками. Однак, така лексика може нести в собі певні нюанси, особливо, якщо стосується латиноамериканського контексту:

“El Secretario de Gobernación de México, Adán Augusto López, se sumó el viernes al grupo de cercanos colaboradores del presidente Andrés Manuel López Obrador” (LA Times) [12].

Міністр внутрішніх справ Мексики, Адан Августо Лопес, доєднався до команди близьких соратників президента Андреса Мануеля Лопеса Обрадора.

Суттєва кількість «хибних друзів» з'являється і в назвах державних установ. До прикладу, Audiencia Nacional. Не перекладаємо іспанське стале словосполучення українським «національна аудієнція», а використовуємо кальку, як і для основного масиву назв державних установ та органів. Також вираз перекладають як «Національний (Верховний) Суд Іспанії»:

“De momento, la aplicación permanece operativa, aunque está previsto que en unas horas se produzca el bloqueo ordenado por la Audiencia Nacional” (El País) [9].

На даний момент, додаток продовжує працювати, хоча очікується, що за декілька годин відбудеться блокування за наказом національної судової колегії.

Нерідко фальшивий аналогізм є частиною виразів, вживаних у їх неосновній денотації, що може збити з пантелику мовця без досвіду. Першим прикладом слугуватиме стала словесна комбінація “*el casco urbano*”, що не має перекладатися дослівно. “*Casco*” в цьому словосполученні втрачає своє основне значення та виступає у ролі фальшивого аналогізму, однак у такій комбінації є фіксованим. Перекладаємо його за допомогою кальки:

“Este último ataque (...) se produjo a raíz de que una patrulla de la Guardia Civil de la Compañía de Vejer de la Frontera diera el alto a un vehículo que circulaba a gran velocidad por el casco urbano” (El Mundo) [8].

Ця остання атака (...) сталася через те, що патруль Цивільної гвардії міста Вехер-де-ла-Фронтера зупинив транспортний засіб, що їхав на високій швидкості центром міста.

- *En efectivo* — не «ефективно», а «готівкою/в готівці»:

“Biden tenía 155 millones de dólares en efectivo disponibles hasta finales de febrero, en comparación con los 37 millones de dólares de Trump” (LA Times) [12].

Станом на кінець лютого Байден мав 155 мільйонів доларів готівкою, тоді як Трамп — 37 мільйонів.

Зазначимо, що у більшості випадків не варто застосовувати прийом калькування для перекладу «хибних друзів», що є частиною фразеологізму — лексики, яка має певне культурне, усталене в кожній мові, власне забарвлення, часто не можливе до повного (буквального) або часткового відтворення. Отже, якщо фразеологічний зворот не є клішованим, у таких випадках шукаємо йому аналог у мові перекладу [8, с. 166-168].

Наведемо приклад сталого виразу, пов’язаного з іспанською коридою, який не слід перекладати калькою:

- *Cambiar de tercio* — змінити (тему, професію)

“*Y sin embargo, como reza el título de esta entrega, al cabo he cambiado de tercio...*”
(*Diario de Mallorca*) [4].

Ta все ж, як і говорить назва цієї передачі, зрештою я змінив тему...

2.3 Наближений (уподібнюючий) переклад

В галузі перекладознавства прийом уподібнюючого або наближеного перекладу традиційно ототожнюють із трансформацією під назвою «модуляція». Суттю даного перекладацького прийому є застосування семантично подібного, асоціативного еквіваленту в разі відсутності повного аналогу у мові, на яку здійснюється переклад [8, с. 144-145]. В деяких випадках, наближений переклад слугує фахівцеві інструментом адаптування іншомовних реалій шляхом підбору еквівалентного поняття.

Деякими перекладознавцями було запропоновано розглянути прийом наближеного перекладу з огляду на теоретичні засади канадців Віне і Дарбельне, які виділили такі дві категорії як «вільна» та «фіксована». Перша є продуктом навички перекладача, а друга — усталеною формою, що пропонується у фіксованих джерелах (словниках) [33; с. 99-100]. Перекладач, враховуючи всі лінгвістичні й екстралінгвістичні аспекти, має право скористатися будь-якою з них.

Використовуючи прийом модуляції, ключовою метою перекладача, безсумнівно, стає дібрати якомога ближчий за значенням термін, що у перекладі слугуватиме як лексичним, так і, очевидно, семантичним замінником необхідного поняття. Однак, при застосуванні даного прийому, перекладачеві не завжди вдається віднайти саме такий відповідник, що максимально чітко окреслював би бажане поняття [2; с. 161]. Незмінним є лиш те, що його іншомовний еквівалент має обов'язково відповідати стилістичній складовій оригіналу.

Отже, типовими прикладами «хибних друзів», що їх нерідко плутають мовці, є такі міжмовні омоніми:

- *Inteligencia* — не інтелігенція, а розвідка:

“*Basado en informaciones de inteligencia, el gobierno de El Salvador aisló a los miembros de pandillas presos...*” (BBC) [2].

На підставі даних розвідки, влада Сальвадору ізолювала членів тюремних банд.

- *Compromiso* — не компроміс, а обов’язок:

“...*los términos de la salida aún no se habían acordado «por completo» y Mbappé tenía que «cumplir sus compromisos con el club»* (Las Provincias) [11].

Умови виходу були ще не повністю узгоджені і Мбаппе мав виконати свої зобов’язання перед клубом.

- *Fiscal* має значення «податковий», а також «прокурор»:

“*Tellado ha recriminado al Gobierno que "en una democracia no se presiona a los fiscales ni se pacta con quien quiere debilitar el país"* (Las Provincias) [11]. —

Тейядо дорікнув урядові, що «у демократичному устрої не тиснуть на прокурорів й не домовляються із тими, хто хоче ослабити країну.

- *Autoridad* не завжди перекладають дослівним «авторитет». Вживають такі поняття як «влада/повноваження», «орган влади»:

“*Las autoridades rusas insistieron el martes en que Ucrania y Occidente tuvieron un rol en el reciente ataque*” (LA Times) [12].

У вівторок російська влада наголосила, що Україна та Захід причетні до нещодавньої атаки.

- Поняттю “*operación*” теж характерна багатозначність — слово може перекладатися і як «угода», і як «діяльність/дія». В контексті боротьби з наркотиками може означати «рейд»:

1) “*Las negociaciones podrían desembocar en la mayor operación corporativa del año y la mayor compra de Exxon en más dos décadas, desde que se fusionó con Mobil en 1999*” (El País) [9].

Перемовини можуть увінчатися найбільшою корпоративною угодою року і стати найдорожчою покупкою Exxon за більш ніж два десятиліття з моменту об’єднання з Mobil у 1999 році.

2) “*A pesar de la nieve, las heladas y el barro, las fuerzas rusas han lanzado operaciones ofensivas en todo el este de Ucrania y están conquistando algo de terreno*” (El Diario) [6].

Попри сніг, заморозки та багнюку, російські війська почали наступальні дії на сході України і вже захоплюють певні території.

- 3) “*Dos de los pesos pesados del mundo gitano en Baleares, el actual patriarca Carlos Cortés Radó 'el Charly' y Joaquín Fernández, el Prestamista, han sido detenidos en la espectacular operación antidroga de la Guardia Civil en Mallorca*” (Diario de Mallorca) [4].

Двоє з найвпливовіших фігур циганського світу на Балеарських островах, нинішній старійшина Карлос Кортес Радо «Ель Чарлі» та Хоакін Фернандес, Лухвар, були затримані в ході вражаючого антинаркотичного рейду Національної Гвардії на Майорці.

- *Escenario* — це не тільки «сценарій», але і «місце» або «середовище»:

“*Desde eventos artísticos hasta deliciosas propuestas culinarias, la capital del Turia se convierte en el escenario perfecto para crear recuerdos inolvidables*” (Las Provincias) [11].

Від мистецьких заходів і до апетитних кулінарних пропозицій, головне місто Турії перетворюється на ідеальне місце для створення незабутніх спогадів.

- *Competencia* — в залежності від контексту дане слово може означати такі поняття, як «конкуренція», «спір», «змагання/конкурс», а при вживанні у множині окреслює поняття «повноваження»:

- 1) “*La comisión ha atendido quejas (...), dijo en una conferencia de prensa en Bruselas Margrethe Vestager, la vicepresidenta de la Comisión Europea y la encargada de competencia del bloque*” (LA Times) [12].

Комісія врегулювала скарги (...), сказала на прес-конференції у Брюсселі Маргрете Вестагер, заступниця голови Європейської комісії та уповноважена з питань конкуренції у країнах блоку.

- 2) “*García Ortiz ya comunicó al Senado que el Consejo Fiscal carece de competencias para emitir informes sobre proposiciones de ley en tramitación...*” (Diario de Mallorca) [4].

Гарсія Ортіс вже повідомив Сенату, що Рада з податкової політики не має достатньо повноважень для видачі звітів щодо положень закону, який перебуває у процесі розгляду...

Прийомом модуляції перекладають не тільки окремі слова, а й усталені, фіксовані словосполучення, що містять потенційно фальшивий аналогізм. Прикладом можуть слугувати наступні вирази:

- *De forma irregular* — в певному контексті є некоректним дослівний переклад «неправильної форми». Передусім, вираз є еквівалентом поняття «нелегально»:

“...Además, ordena cerrar 89 bungalows y «cuatro piscinas ilegales» construidas de forma irregular en primera línea de mar” (El Mundo) [8].

До того ж, він наказує закрити 89 бунгало і «чотири незаконних басейни», створених нелегально на узбережжі моря.

- *Acciones legales* — не «легальні», а правові/процесуальні дії, судові позови: *“Worldcoin, el proyecto de criptomonedas que desde julio del año pasado ha recogido imágenes del iris de 400.000 españoles, tomará acciones legales contra la Agencia Española de Protección de Datos (El País) [9].*

Worldcoin, криптовалютий проект, що з липня минулого року зібрав зображення райдужки майже 400.000 іспанців, вживатиме правові заходи проти Іспанської Агенції захисту даних.

2.4 Описовий (роз'яснювальний) переклад

Прийом описового, або, по-іншому, роз'яснювального перекладу деякі спеціалісти відносять до категорії лексико-граматичних перекладацьких трансформацій. Іншою, не менш поширеною назвою даного виду перекладу є експлікація.

Найчастіше, такий спосіб перекладу стосується безеквівалентної лексики або ж тієї, що може бути незрозумілою пересічному читачу без належного пояснення. Традиційно, прийом роз'яснювального перекладу являє собою максимально лаконічний коментар, що зможе дати певне уявлення про невідомий широкому загалу концепт [2; с. 162]. У випадку, якщо поняття стає все більш вживаним у ЗМІ, супроводжувати його поясненням не потрібно, обмежившись лише усталеною калькою.

Однак, до прикладу наведемо “*banco azul*” — іспанський аутентичний вираз, відомий обмеженому колу мовців. Дана реалія є продуктом суспільства та політичного устрою Іспанії, тому громадяни інших країн не матимуть повного розуміння поняття, якщо перекладач уникне чіткого роз’яснення:

- *Banco azul* — перекладемо як «міністерські місця в сенаті», а не «синій банк/лавка»:

“*Si la vicepresidenta económica, Elena Salgado, y el ministro de Fomento, José Blanco, (..), ya ocuparon el banco azul en el pleno de ayer, hoy lo han hecho por vez primera el vicepresidente tercero y ministro de Política Territorial...*” (Diario de Mallorca) [4].

Якщо заступниця голови з економічних питань, Елена Сальгадо, і міністр розвитку, Хосе Бланко, вже зайняли свої міністерські місця у сенаті на вчорашньому пленарному засіданні, то сьогодні вперше це зробили третій заступник та міністр з територіальної політики...

- *Cascos azules* — не «сині каски» або «шоломи», а «миротворчий контингент ООН» (миротворці):

“*Hasta que no llegue ese estadio de bloqueo y desangramiento por ambas partes, Donais ve poco probable la presencia de cascos azules”* (El Periódico de España) [10].

Доне видається малоімовірною присутність миротворчого контингенту ООН, допоки не настане ця стадія блокади і знекровлення з обох сторін.

- *Paraíso fiscal* — в залежності від контексту, словосполучення перекладають 2 способами: калькою (*податковий рай/офшорний рай*) та експлікацією (*країни, в якій інвестори не підлягають оподаткуванню*);

“*También aparece el presidente de Kenia, Uhuru Kenyatta, y seis familiares que tienen en propiedad una red de empresas en paraísos fiscales”* (Las Provincias) [11].

З’явився також президент Кенії, Угуру Кеніятта, та шість родичів, які володіють мережею підприємств у країнах, де вони, як інвестори, не підлягають оподаткуванню.

Висновки до розділу 2

Ключовий висновок, сформований в результаті практичного аналізу матеріалу даного розділу роботи, полягає в тому, що основним фактором для здійснення адекватного перекладу є досконале розуміння соціокультурного підґрунтя конкретної мови. Як було вже зазначено у попередньому розділі роботи, словниковому складу кожної мови притаманні її власні, унікальні лексичні одиниці, які нерідко стають об'єктом помилок недосвідчених мовців, так як мають неочевидні нюанси у їх перекладі.

З іншого боку, суттєву роль в інтерпретації міжмовних аналогізмів відіграє врахування контексту мовленнєвої ситуації та стилістичного забарвлення. Цей фактор безпосередньо впливає на коректність й успішність відтворення викладу перекладачем. В практичному розділі, на прикладі фрагментів з іспаномовних новинних медіа, було продемонстровано, що для адаптування такої лексики, як «хибні друзі перекладача» (якій нерідко притаманна оманлива багатозначність), фактор стилістики і контексту є вирішальним.

ВИСНОВКИ

Феномен міжмовної омонімії породжує такий специфічний прошарок лексики як «хибні друзі перекладача». Незвична природа цих слів полягає як в особливостях їх зовнішньої оболонки, так і внутрішньої. По-перше, таким парам слів притаманне подібне звучання та написання, що попередньо впливає на сприйняття мовця, який автоматично асоціює поняття з хибно еквівалентним йому іншомовним словом. По-друге, зазвичай «хибний друг» — це багатозначне поняття, тому його можна інтерпретувати по-різному. Складність криється у деталях: нерідко поняття має паралельні з іншомовним відповідником значення, що збігаються, проте це жодним чином не полегшує завдання, а лише провокує додаткові помилки у процесі перекладу.

Ця категорія вимагає особливої уваги перекладача, що пояснюється широкою варіативністю цієї лексики. Коректне відтворення «хибного друга» залежатиме від ряду факторів. Першочерговою є роль прагматичної складової вживання конкретного аналогізму, що прямо впливає на його інтерпретування мовцем. Не менш важливим є стилістичний аспект та безпосередній контекст застосування — нерідко «хибний друг» є частиною метафор і метонімії, а також фразеологічних виразів, в яких вживається у переносному значенні, що варіюється в залежності від мовних традицій певного народу. З огляду на це, суттєву роль відіграє культура кожної країни, так як залишає унікальний відбиток на мові.

Здійснений аналіз перекладацького аспекту явища «хибних друзів перекладача», який базувався на сучасному суспільно-політичному дискурсі Іспанії, дає змогу дійти висновку, що для відтворення такої лексики у більшості випадків застосовуються саме лексичні трансформації. Основними методами, що дозволяють здійснити адекватний переклад міжмовного аналогізму, є калькування, модуляція та експлікація. Серед наведених способів слід виділити прийом модуляції або наближений переклад, якому надається перевага у відтворенні українською мовою більшості проаналізованих фрагментів. Роз'яснювальний переклад, тобто прийом експлікації, використовується значно

рідше, так як велику кількість аналогізмів іспанською вже адаптовано для перекладу українською мовою, для чого застосовують вже фіксовані кальки.

Для подальшого дослідження питання феномену міжмовної омонімії, та, передусім, такого виняткового явища як «хибні друзі перекладача», перспективним напрямом є детальніше вивчення семантичної структури псевдоеквівалентної лексики, причин виникнення псевдоінтернаціоналізмів та дослідження актуальних способів їх коректного адаптування українською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белик Е., Мюлер Б. (2010). *Сучасний іспансько-український, українсько-іспанський словник*. – Київ.
2. Білоус О.М. (2013). *Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень*. – Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 200 с.
3. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. (2011). *Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія*. — Івано-Франківськ : Сімик. — 272 с.
4. Грищенко А.П. (2002). *Омонімія // Сучасна українська літературна мова: Підручник*. — К.: Вища школа.
5. Дубичинский В. В., Ройтер Т. (2015). *Теория и лексикографическое описание лексических параллелей: монография*. — Харьков: Изд-во «Підручник НТУ «ХП»». — 148 с.
6. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. (2000). *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти*. — К: «КМ Academia». — 216 с.
7. Єрмоленко С., Бибики С., Тодор О. (2001). *Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів*. — Київ, «Либідь».
8. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. (2008). *Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник*. — К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». — 543 с.
9. Кочерган М.П. (2004). *Вступ до мовознавства : підручник для студентів філологічних спеціальностей навчальних закладів / М. П. Кочерган*. – К.: Академія. – 368 с.
10. *Інтернаціональні слова як головне джерело походження «хибних друзів перекладача»*. — URL: <https://naub.oa.edu.ua/internatsionalni-slova-yak-holovne-dzherelo-pohodzhennya-hybnyh-druziv-perekladacha/>

- 11.Мирошниченко В. М. (2011). *Проблеми перекладу «хибних друзів перекладача» з англійської мови на українську.* — Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».
12. *Міжмовні омоніми чи фальшиві друзі...не лише перекладача?* — URL: https://l-ponomar.com/mizhmovni-omonimy-chy-falshyvi-druzi-ne-lyshe-perekladacha/#google_vignette
- 13.Ткаченко Л.Л. (2013). *Лексикологія іспанської мови: Навчальний посібник для студентів-філологів вищих закладів освіти спеціальності.* — Херсон: Вид-во ХДУ.
- 14.Фокін С.Б. (2015). *"Хибні друзі" перекладача: іспанська, українська мови. Словник-довідник.* – К.:УВОІ “Допомога” УСІ” “КАПРІ”. – 112 с.
- 15.Фокін С.Б. (2013). *Хибні друзі перекладача як наслідок словотвірної інтерференції* — Вип. 46(4).
- 16.Юзвяк І. (2010). *Лексична міжмовна омонімія на матеріалі української та турецької мов.* — Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – № 676. – С. 125–128.
17. Averos G. *Diferencias léxico-semánticas entre el español peruano y el español peninsular* — URL: https://www.academia.edu/35933373/DIFERENCIAS_LÉXICO_SEMÁNTICAS_ENTRE_EL_ESPAÑOL_PERUANO_Y_EL_ESPAÑOL_PENINSULAR
- 18.Bunčić, D. (2004). *Энантисемия внутриязыковая и межъязыковая как проблема коммуникации. "Słowa, Słowa, Słowa"... w Komunikacji Językowej II, Ed. Marcelina Grabska.* — 207-212.
19. Carlucci L., Díaz Ferrero A. M. (2007). *Falsas equivalencias en la traducción de lenguas afines: propuesta taxonómica.* — Sendebarr, 18. — p. 159-190.
- 20.Chamizo Domínguez, Pedro J. (2010). *«Los "falsos amigos" y la comprensión de los textos».* — revista «Diálogo Filosófico», Madrid.

21. Chamizo Domínguez, Pedro J. (2006). *Los falsos amigos desde la perspectiva de la teoría de conjuntos*. — Universidad de Málaga. — p. 1111-1126.
22. Chamizo Domínguez, Pedro J. (2005). «*Variaciones representacionales y falsos amigos*». — *Contrastes*, Málaga.
23. Domínguez, Pedro & Nerlich, Brigitte. (2002). *False friends: Their origin and semantics in some selected languages*. *Journal of Pragmatics*. 34. 10.1016/S0378-2166(02)00024-3.
24. *El diccionario de la lengua española* — URL: <https://dle.rae.es>
25. Firsova N. (2002). *Sobre la homonimia invariante en el idioma español*. — URL: https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/aepe/pdf/coloquio_2002/coloquio_2002_06.pdf
26. Gallén Marta Galiñanes (2006). *Falsos amigos adjetivales*. *Espéculo. Revista de estudios literarios* (32). — Universidad Complutense de Madrid.
27. Granger S., Swallow H. (1988). *False Friends: A Kaleidoscope of Translation Difficulties*. — *Langage el 'Homm*. 23.
28. Guido Gómez S. (1995). *Breve diccionario etimológico de la lengua española*. México: El Colegio de México.
29. Instituto Cervantes (2013). *Las 500 dudas más frecuentes del español*.
30. Lysanets Yu., Bieliaieva O., Nikolaeva N. (2017). *Pseudo-internationalisms in the language of medicine and healthcare as a challenge for translation studies*. — URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/1223/1/Pseudo_internationalisms.pdf
31. NYS Statewide Language RBERN (2015). *False Cognates: English/Spanish*. — URL: <https://talk-corporate.com/wp-content/uploads/2018/06/spanishenglishfalsecognates.pdf>
32. *Palabras homófonas y parónimas*. — URL: <https://www.britanico-aragon.edu/dprimaria/3cicloEP/Lengua/Ortografia/Homofonas%20y%20paronimas.pdf>

33. Putranti A. (2018). *Modulation: A Translational Method to Obtain Naturalness in Target Language Texts*. — URL: <https://e-journal.usd.ac.id/index.php/JOLL/article/%20download/1115/886>
34. Rodríguez Fernández J.R. (2003). *Los anglicismos en el español de nuestro tiempo*. — URL: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/751725.pdf>
35. Verba H. G. (2019). *El cambio semántico como fuente de los falsos amigos del traductor*. — Taras Shevchenko National University of Kiev. — p. 188-201.
36. Zimmermann González P., Roiss S. (2012). *Del tratamiento de falsos amigos en un diccionario electrónico de dudas*. — Universidad de Salamanca.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Академик URL: <https://academic.ru>
2. BBC España URL: <https://www.bbc.com/mundo>
3. Biblioteca Nacional URL: <https://bibliotecanacional.gov.co>
4. Diario de Mallorca URL: <https://www.diariodemallorca.es>
5. Ejemplos URL: <https://www.ejemplos.co>
6. El Diario URL: <https://www.eldiario.es>
7. El Español URL: <https://www.elespanol.com>
8. El Mundo URL: <https://www.elmundo.es>
9. El País URL: <https://elpais.com>
10. El Periódico de España URL: <https://www.epe.es/es>
11. Las Provincias URL: <https://www.lasprovincias.es>
12. Los Angeles Times URL: <https://www.latimes.com/espanol/>

ДОДАТОК

Міжмовний аналогізм	Псевдоеквівалент/дослівна форма	Переклад
El Secretario de Gobernación (Мексика)	Державний секретар	Міністр внутрішніх справ
La Audiencia Nacional	Національна аудієнція	Національний/Верховний Суд Іспанії; національна судова колегія
En efectivo	Ефективно	Готівкою
Cambiar de tercio	Змінити терцію	Змінити тему (професію)
Inteligencia	Інтелігенція	Розвідка
Compromiso	Компроміс	Обов'язок
Fiscal	Фіскальний	Прокурор; податковий
Autoridad	Авторитет	Влада; повноваження
Operación	Операція	Угода; діяльність/дія; рейд
Escenario	Сценарій	Місце; середовище
Competencia	Компетенція	Конкуренція; спір; конкурс; повноваження
De forma irregular	Неправильної форми	Нелегально
Acciones legales	Легальні дії	Правові/процесуальні дії; судові позови
Banco azul	Синій банк; синя лавка	Міністерські місця у сенаті
Cascos azules	Сині каски	Миротворчий контингент ООН